נושאים באגרות הראי"ה

פרעות, ביטחון ויחסים עם הערבים

20 אגרות · כרכים א', ב', ג', ד'

הנושא בקצרה, הנושאים המרכזיים שבו ומה מלמדות האגרות,
ונוסח כל האגרות שבנושא, כל אחת עם התמצית שלה

igrot.shlomo-aviner.net

הנושא בקצרה

האגרות בנושא משתרעות על פני שתי תקופות. בתקופה העות'מאנית הרב קוק פועל מול השלטון כשיהודים מותקפים (כרך א', אגרת קסט), מזעיק את ראשי הציבור כשנשמעת שמועה על פרעות (כרך ב', אגרת תקיז), ובאותה שעה מוחה על עיתונות עברית שמעוררת איבה לערבים (כרך ב', אגרת שצח).

בתקופת השלטון הבריטי באו פרעות ירושלים בפסח תר"פ (1920) ופרעות יפו בניסן תרפ"א (מאי 1921). הרב קוק מספיד את ההרוגים (כרך ד', אגרת אכה), דורש מהממשלה ועדת חקירה ועונש (כרך ד', אגרת אכו), ותובע לשלוח צבא למושבה שבסכנה (כרך ד', אגרת אקו). ובכל זאת "לא נפל רוחנו בקרבנו" (כרך ד', אגרת אקז).

ביטחון בימי השלטון העות'מאני

כרך א', אגרת קסט: לוועד 'התורכים הצעירים' ביפו: הרב קוק מתאר את ההתקפה המזוינת על בית סלוצקין, שבה נפצעו הזקן ובתו, ומבקש חקירה והגנה.

"אם לא נקדם בעצה נכונה של הטלת פחד המשפט, בחקירה על הנחשדים בהוכחות גלויות"

כרך ב', אגרת תקיז: לרב בן ציון מאיר חי עוזיאל: אדם נאמן הודיע לרב קוק שהערבים מתכננים להתנפל על היהודים, והרב קוק מבקש להיפגש מיד.

"מובן שעלינו לעמוד בעז"ה על נפש עמנו, ולדעת ולחקור שורש דבר"

כרך ב', אגרת תקעב: לוועד רחובות: הרב קוק תומך בשמירה העברית, אבל אין להפוך אותה לחילול שבת ויום טוב קבוע. רק בהתנפלות גויים יש היתר כדין.

"אבל לעשות למדה קבועה לחלל את שוי"ט בעיירותינו שבא"י בזמנים של שקט, חלילה לא תהא כזאת בישראל"

היחס לשכנים הערבים

כרך ב', אגרת שצח: לרב מאיר ברלין: הרב קוק מוחה על ציור ב'העברי' שמתאר איבה לערבים בסגנון מהפכני. מוטב לתאר את דרכי השלום שבין טובי היישוב לבין ערביי הארץ.

"כמה דאפשר יש לנו לתאר את המצבים הנאים של דרכי השלו' והאחוה, שאנו פוגשים בין טובי הישוב המעשיים באמת, ובין יושבי הארץ הערבים"

כרך ב', אגרת תג: לד"ר אברהם מויאל: הרב קוק תומך באספה לתעמולת הגנה נגד מעוררי השנאה לישראל אצל הממשלה ואצל ערביי הארץ.

"נגד טופלי השקר, המעירים הסתערות שנאה עלינו"

כרך ב', אגרת תרסז: למרכז ועד התאחדות המושבות ביהודה: תודה על החוברות 'השקפת העיתונות הערבית על הישוב', שיעזרו להישמר מאבני נגף.

"ושמגמתנו כתעודתנו הגדולה היא להביא שלו', אושר וברכה"

פרעות תר"פ ותרפ"א

כרך ד', אגרת אכה: הספד בלוויית הרוגי פרעות תר"פ בחול המועד פסח: אין מספידים במועד, אבל המאורע הנורא דורש בינה.

"אין אנו מספידים היום, אבל המאורע הנורא הזה דורש הוא בינה מיוחדת לעמוד עליו"

כרך ד', אגרת אכו: מברק לשר המושבות בלונדון: פוגרום בירושלים, יותר ממאתיים פצועים, בתי כנסת וספרי תורה נשרפו. הרב קוק מבקש ועדת חקירה ועונש.

"יותר ממאתים פצועים יהודים, הרבה דם נקיים נשפך"

כרך ד', אגרת אקו: לד"ר אידר מוועד הצירים: ההודעה שיש שקט במושבה לא הניחה את דעת הרב קוק. יש לשלוח צבא כפי שהמושבה ביקשה.

"רק בצבא אין אנו יוצאים ידי חובתנו להנפשות הנמצאות במצב של סכנה ופחד במושבה ההיא"

כרך ד', אגרת אקז: לבנו הרצי"ה, אחרי פרעות יפו: הלב הומה על החללים, אבל המעצורים רק מעוררים לפעול.

"לא נפל רוחנו בקרבנו, כי ידענו ברור כי סוף כל סוף צעדי התחיה והפדות הולכים הם ונכרים"

כרך ג', אגרת תתקסא: לחותנו, מרדכי מאהל, בשם ועד המחאה נגד הפרעות: הרב קוק אינו יכול להשתתף בגלל בריאותו, ושולח ברכה לוועד.

"התאזרו בגבורה בני גוי קדוש שומר אמונים"

מה מלמדות האגרות

לעמוד על הנפש. "מובן שעלינו לעמוד בעז"ה על נפש עמנו" (כרך ב', אגרת תקיז), ולדרוש מהשלטון הגנה, חקירה ועונש (כרך א', אגרת קסט; כרך ד', אגרת אכו).

בלי לעורר שנאה. הרב קוק מבקש לתאר את "דרכי השלו' והאחוה" עם ערביי הארץ, ולא לכתוב קריאות איבה (כרך ב', אגרת שצח).

שמירה ושבת. שמירה בשבת מותרת בעת סכנה, אבל לא כמנהג קבוע "בזמנים של שקט" (כרך ב', אגרת תקעב).

הרב שלמה אבינר על הנושא

"הטבח במסיבה ברעים - עונש על פריצות?" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: שאלה ותשובה: האם הטבח במסיבה ברעים היה עונש משמים על פריצות וחילול שבת? (מקור: מתוך ספרי הרב)

"אנו בעד שלום הרבה יותר מ"מחנה השלום"" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: מדוע אנו רוצים שלום יותר מ"מחנה השלום": שלום מאהבת השלום, צודק ובר-קיימא - ומדוע החיפזון לשלום גורם למלחמה. (מקור: מתוך ספרי הרב)

""אל תשנא ערבים"" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: גם כשנלחמים - אין לשנוא בני אדם; היחס לערבים מתוך מלחמת הגנה. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"מוסר כלפי ערבים" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: שאלה ותשובה: המאבק שלנו לאומי, ואינו מתיר לפגוע בערבי פרטי - "אין לנו עסק עם אחמד ומוסטפה". (מקור: מתוך ספרי הרב)

נוסח האגרות – עם ביאור

20 האגרות שבנושא, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קסח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב מרחשוון תרס"ט - יפו **נמען:** דוד ילין

שודדים פרצו בלילה לבית מר סלוצקין ביפו וירו בו. השלטון המקומי חוקר בקרירות. הרב קוק שולח העתק ממכתבו לוועד ה'תורכים הצעירים', ומבקש מילין לסייע בהשגת הגנה ושמירה.

עיקרי הדברים

- התקפת שודדים על בית סלוצקין.
- בקשת הגנה מהשלטונות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ב חשון תרס"ט[4].

אדון נעלה החכם הנעלה מר דוד ילין [מחנך ואיש ציבור ירושלמי, ממנהיגי היישוב] נ"י[5], שלו'[6] וברכה.

האסון אשר קרה פה, ע"ד[7] התנפלות שודדי לילה, ביריות אקדחים בבית האדון סלוצקין, [ככל הנראה ביתו של אברהם סלוצקין, איש העלייה הראשונה ביפו] הרעיש את לב יושבי עירנו. לדאבון לבבנו מתנהג המשטר המקומי בחיקור דבר זה [בחקירת הדבר] בקרירות נוראה.

אנכי ערכתי מכתב לועד התורקים פה, [לוועד של "התורכים הצעירים" ביפו, שהיו אז בשלטון] אשר העתקתו אתכבד לשלח לכבודו, ואבקשו מאד להיות לנו לעינים [להיות לנו למדריך (במדבר י, לא)] בדרך ההגנה והשמירה שהננו זקוקים לה כעת.

באהבת אחים ורגשי יושר וטוב אשר בלב כבודו אשען שיתן ידו עמנו בכל חוג יכלתו.

בברכת ד' מציון הנני חותם בכבוד רב,

אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. נ"י - נרו יאיר
6. שלו' - שלום
7. ע"ד - על דבר

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קסט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב מרחשוון תרס"ט - יפו **נמען:** ועד ה'תורכים הצעירים' ביפו

הרב קוק משבח את מטרת הוועד, הפרחת הממלכה העות'מאנית לטובת כל עמיה. הרב קוק מתאר את ההתקפה המזוינת על בית סלוצקין, שבה נפצעו הזקן ובתו, ואת הפחד מלילות החורף. הרב קוק מבקש חקירה של החשודים והצבת שמירה קבועה בשכונת נווה שלום.

עיקרי הדברים

- תיאור ההתקפה.
- בקשת חקירה ושמירה מהשלטון החדש.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ב חשון תרס"ט[4].

כבוד הועד הנכבד של התורקים הצעירים, שלו'[5] ורב כבוד ואהבה.

כבודכם, אדונים נכבדים, הגדול בעיני, ובעיני כל ישרי לב, ומטרתכם הנכבדה לעבודת הפרחת הממלכה העותמנית להצלחת כל העמים היושבים בה, לאשרם בחיי שלוה, בטחה וכבוד, המגדלת את ערך מוסריותכם המשוכללת במדרגה גבוהה מאד, בעיני ד' יוצר האדם ובעיני התבל התרבותית כולה, - ערך כבודכם זה, המתנוצץ בעטרת זיו על ראש ועדכם הנכבד, יברכהו ד', הוא יניע אותי להעיר את כבודכם בדברים מעטים, אשר אקוה שיש בהם די לפי מעלת בינת לבבכם ויושר נפשכם הכבודה.

המאורע המעציב והמחריד, אשר אירע בעירנו, בבית אחד התושבים הישרים והשקטים, האדון סלוצקין, [ר' אברהם מרדכי סלוצקין, מנכבדי יפו] אשר התנפלו עליהם שודדים מזויינים בכלי מות, וברצח ירו מקני רוביהם גם פצעו את האדון סלוצקין, איש זקן ונכבד מאד, ואת בתו, ורק בחמלת ד', אשר הטיל פחדו על הרוצחים, נמלטו כל בני הבית ממות בידי הרשעים השודדים, ורצח זה, אשר נעשה בלילה שוקט ומואר קצת, יפיל פחד על כולנו, לדאגת לילות החורף הארוכים והחשכים, המתלווים לפעמים עם גשמים עזים, סערות וברקים ורעמים, שקול צעקת אנשים לא ישמע בגללם. ד' יודע כמה נבלות ורעות נוראות יכולים לעשות רשעים שודדים, אם לא נקדם בעצה נכונה של הטלת פחד המשפט, בחקירה על הנחשדים בהוכחות גלויות, ולהעמיד בכח הממשלה המתוקנת שמירה בטוחה באנשי חיל אמיצים ונאמנים.

בטוח אני, שבטחון החיים והרכוש של כל יושבי הממלכה המאושרה בכלל, ושל כל יושבי עירנו בפרט, נוגע הוא אל לבכם הטהור ומלא דעה ויושר, ועל כן אקוה, שלא תאחרו את הדבר הגדול הזה הדורש זירוז מיד, ותראו את פעלכם הטוב להשקיט את בני עירנו בכלל, ואת יושבי הפרור "נוה שלו'" [שכונת "נווה שלום" ביפו, מן השכונות היהודיות הראשונות מחוץ לחומות יפו] בפרט, הנרעדים מהפחד אשר בא להם, ולהושיבם לבטח בחסד עליון, אשר יתן לכם רוח עצה וגבורה.

החותם בתקוה טובה וברגשי כבוד עמוקים וכבירים,

אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. שלו' - שלום

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שצח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' כסלו תרע"ב - יפו **נמען:** הרב מאיר ברלין

הרב קוק מוחה על הציור 'יהודה נוטר הפרדס' ב'העברי', שבו מתוארת איבה לערבים בסגנון מהפכני. קריאות 'על האויב' כלפי הערבים בעיתון עברי עלולות לגרום נזק עצום: ערבים קוראים עברית ומתרגמים לבירה, ויש גם 'שונאים פנימיים' (פריסקו וסיעתו). יש לתאר דווקא את יחסי השלום והאחווה בין טובי הישוב לבין טובי הערבים.

עיקרי הדברים

- מחאה על ביטויי איבה לערבים.
- הסכנה המדינית.
- תיאור יחסי שלום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עיה"ק[2] יפו ת"ו[3], י כסלו, תרע"ב[4].

חביב לבבי, הרב הגדול בתורה וחכמה ויראת ד' טהורה, רב פעלים בישראל, מר מאיר ברלין שליט"א[5].

שלו'[6] וברכה מארץ חמדה.

רחימאי, [אהובי (ארמית)] חוב קדוש אני מוצא לעצמי, להעיר את לב כבודו, ע"ד[7] הסגנון של הציור "יהודה נוטר הפרדס" [סיפור שפורסם ב"העברי", שתיאר את שומרי הפרדסים העברים ואיבתם לערבים] בגיליון מ"ד של "העברי", שמתואר שם המצב הנפשי, של האיבה להערבים, והתעוררות השומרים העברים, בדיבורים המלאים רוח רבולוציני, מה שהוא אינו לפי שאיפתנו, ואינו נאות להמצב כלל הקריאות "על האויב" כשהן באות באורגן עברי [בעיתון עברי] לעומת הערבים, אין קץ כמה ארס יכולות הן לחולל. וכמה חומר נכון הוא ביד שונאינו הרבים, הסוקרים כל הגה היוצא ממנו לחטט [לחפש] על ידו, למען מצא עלילות פוליטיות על כלל ישראל. בטח יודע גם כבודו שיש לנו ערבים כאלה שהם קוראי עברית, וגם כותבים עברית, וכל דיבור של רגשי שנאה לעם הארץ, או איזה חשד קל של נטיה רבולוציונית, הוא נעתק מיד לתורקית ונשלח לעיר הבירה, [לקושטא, בירת האימפריה העות'מאנית] למקומות היותר רשמיים ויותר מסוכנים לנו. וחוץ מהאויבים החיצונים יש לנו בעוה"ר[8], כמו שידוע, מחנה שלם של שונאים פנימים, כפריסקו וסייעתו, היודעים לעשות מדברים כאלה מטעמים להשטן. [תבשילים טעימים לשטן, כלומר עילות לשונאינו] אנא ידידי, למען ד' אלקי ישראל, הבוחר בארץ חמדה, אשר החל להראות לנו ניצוצי אורה, כחסדו ואמתו, לפקוד את עם קדשו, לתת לו גדר ביהודה, [עזרא ט, ט] אל נא תתן מקום בעתונך הנעלה לדברים כמו אלה, שתועלתם היא אפס, ונזקם גדול לאין חקר.

להפך, כמה דאפשר יש לנו לתאר את המצבים הנאים של דרכי השלו'[9] והאחוה, שאנו פוגשים בין טובי הישוב המעשיים באמת, ובין יושבי הארץ הערבים, כמובן המעולים שבהם. מפני הטרדא הנני מקצר במקום שהיה ראוי להאריך. ברגשי כבוד וברכה נאמנה מקודש, אוהבו הנאמן בכל לבב

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ. ב. עי' מגילה ז' א' שלחה להם כו'[10]. [בגמרא שם: אסתר ביקשה לכתוב את המגילה, וחכמים חששו שהדבר יעורר את קנאת האומות]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עיה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שלו' - שלום
7. ע"ד - על דבר
8. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
9. השלו' - השלום
10. כו' - וכולי (וכן הלאה)

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ז טבת תרע"ב - יפו **נמען:** ד"ר אברהם מויאל

הרב קוק תומך באספה לתעמולה נגד מעוררי השנאה לישראל אצל הממשלה ואצל הערבים. הרב קוק מציע להקדים אספה מקומית ולשתף את מוסדות ירושלים וצפת. את היום הרב קוק מציע לקבוע לט"ז בשבט, יום של התעוררות לתחיית הישוב.

עיקרי הדברים

- אספה נגד מעוררי השנאה.
- שיתוף ערי הקודש.
- ט"ז בשבט.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ז טבת תרע"ב[4].

אדון מאד נעלה, רב פעלים, מר ד"ר[5] מויאל, [ד"ר אברהם מויאל, איש ציבור ביפו שפעל לקירוב בין יהודים וערבים] נ"י[6], שלו'[7] רב.

בתשובה על מכתבו הנכבד, ע"ד[8] האסיפה, הנני אומר בפה לכבוד אדוני, ד' עמך גבור החיל. [שופטים ו, יב] אדות נחיצות התעמולה של מגן, נגד טופלי השקר, [נגד המעלילים (על פי תהלים קיט, סט)] המעירים הסתערות שנאה עלינו באי"י[9], בלב הממשלה ואחינו הערבים תושבי הארץ, אין מקום להטיל ספק בדבר.

הנני חפץ להעיר את כבודו, אולי יהיה הדבר נכון להקדים אסיפה, של טובי העסקנים מפה, לפני האסיפה הכללית, שתהיה מקובצת ממקומות שונים. גם זאת אני חושב לנכון, לשתף ג"כ[10] את המוסדות של הערים, ערי הקודש, ירושלים, צפת וכו'[11], למען יהיו באי-כחם גם הם בעצה אחת ובשיתוף פעולה עמנו.

יום האספה נכון מצדי לקבוע ליום ט"ז שבט [ט"ו בשבט חל באותה שנה בשבת, ולכן הוצע לקיים את האספה למחרת] הסמוך, שחל ביום הראשון בשבוע, שע"פ[12] המנהג יש בו איזה רושם של יום חגיגה, של התעוררות לתחיה ישובית באה"ק[13], במקום חמשה עשר בשבט שחל בשנתנו זו בש"ק[14].

ברגשי כבוד וברכת ד' מציון להצלחת פעליו ומחשבותיו הטובים.

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. ד"ר - דוקטור
6. נ"י - נרו יאיר

7. שלו' - שלום
8. ע"ד - על דבר
9. בא"י - בארץ ישראל
10. ג"כ - גם כן
11. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
12. שע"פ - שעל פי
13. באה"ק - בארץ הקודש
14. בש"ק - בשבת קודש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תיא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ז שבט תרע"ב - יפו **נמען:** הרב מאיר ברלין

הרב קוק שולח מאמר ל'העברי' ומבקש עותקים נפרדים. הרב קוק שולח גם את תשובתו לש"י הורוביץ: אי אפשר להשתתף עם מי שירגלו האחת מחוץ לתחום', אבל גם אי אפשר שלא לענות. לתיאור יחסי השלום עם הערבים הרב קוק ממליץ על א"ז רבינוביץ. הרב קוק מבקש להבליט את הצורה הישראלית בעיתון, ולא לשנות דבר בסגנון מאמריו.

עיקרי הדברים

- מאמר ל'העברי'.
- התשובה להורוביץ.
- תיאור יחסי השלום עם הערבים.
- לא לשנות את סגנונו.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ז שבט תרע"ב[4].

שלו'[5] וברכה לכ'[6] ידידי הרב הגדול בתורה יראה וחכמה כליל תפארת מו"ה[7] מאיר ברלין שליט"א[8].

הנני שולח בזה לכבודו את המאמר הנדרש לשאלות הזמן, להוגי דעות טהורי לב, ולעורר את הרוח לעבודה ספרותית ישראלית הוגנת.

יטיב נא כבודו למלאות רצוני, ולהדפיס יחד עם הגליון איזה עקזמפלארים [עותקים] מיוחדים ממאמרי זה, עד שיעלה לחוברת מיוחדת, ולשלח לי מהם איזה עשיריות. כזה עשה לי ד"ר[9] לוין במאמרי: "קרבת אלקים", [מאמר של הרב קוק] גם בלא דרישתי.

יחד עם זה הנני שולח את תשובתי לש"י הורביץ, על מכתב שקבלתי ממנו להשתתף במאמר מחקרי ע"ד[10] עתידות היהדות. כמובן אי אפשר לנו כלל להשתתף עם נפלים כאלה, [עם מי שנפלו מן האמונה] שרגלם האחת עומדת כבר מחוץ לתחום, [שכבר חצו את הגבול] ומ"מ[11] למנע לגמרי להשיב אי אפשר ג"כ[12], ע"כ[13] אסתפק בתשובה קצרה זו, ע"י[14] "העברי".

ע"ד תיאורים מחיי הישוב, ביחש לרגשי השלום שבין טובי הערבים עם ישראל, הנני חושב שראוי שתבא המערכת בזה בדברים עם הסופר הישיש א. ז. רבינוביץ, [אלתר זאב רבינוביץ, סופר עברי] שהוא מוכשר לעבודה זו.

מתוך אהבתי הנאמנה לכת"ר[15] בחירי אהובי ולעבודתו הדגולה, הנני מעורר בזה את כבודו להבליט ביותר את הצורה הישראלית ב"העברי", ולטהרו מהסיג של הידים העסקניות, [מן הפסולת של העסקנות] שאינן בחזקת טהרה, ויחד עם זה להעשיר את תכנו המדעי ורוחו הלאומי ממקור עז ד', בו בטח לבנו ונעזרנו.

ידידו עז קשור באהבתו הנאמנה, מצפה לתשועת ד' על עמו ונחלתו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

אבקש מאד שלא לשנות שום דבר בסגנון המאמר, כי לפעמים בשביל שינוי מליצה קטנה, מקבל הענין צורה אחרת, ביחוד בענינים עיוניים כאלה.

הנ"ל.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. שלו' - שלום
6. לכ' - לכבוד
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. ד"ר - דוקטור
10. ע"ד - על דבר
11. ומ"מ - ומכל מקום
12. ג"כ - גם כן
13. ע"כ - על כן
14. ע"י - על ידי
15. לכת"ר - לכבוד תורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקיז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' דראש חודש אדר שני תרע"ג - יפו **נמען:** הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל

אדם נאמן הודיע לרב קוק שהערבים מתכננים להתנפל על היהודים, והנוצרים והשלטון המקומי תומכים בהם בסתר. הרב קוק מבקש להיפגש מיד כדי לברר: 'להשליך כל העסקים ולעסוק רק בזה גם במקום ספק רחוק מאוד'.

עיקרי הדברים

- אזהרה מפרעות.
- פיקוח נפש קודם לכול.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ב' דר"ח[4] אדר ב' תרע"ג[5],

ידי"ן[6] הרה"ג[7] כו'[8] מו"ה[9] בנציון עוזיאל [הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, הרב הספרדי של יפו] שליט"א[10] ח"ב[11] [חכם באשי] פעה"ק[12] ת"ו ואגפי' שלו'[13].

חביבי,

כעת בא אלי איש בר-סמכא, [בר סמכא, מהימן (ארמית)] והגיד לי בבירור, שהערבים פה חושבים להתנפל ח"ו[14] על אחב"י[15], ושהנוצרים, וגם הממשלה המקומית, תומכים בהם בחשאי.

מובן שעלינו לעמוד בעז"ה[16] על נפש עמנו, ולדעת ולחקור שורש דבר. כמובן הנה ידי עם כת"ר[17] לכל שימוש קטן וגדול הנדרש לזה. ואולי ימחול כ"ת[18] לסור אלינו, ונדבר בפרטיות בישוב הדעת, בנידון זה, ואם אי-אפשר לו לבא, אבא אליו במוקדם שיהי'[19] בידי. למע"ה[20] [למען השם] להשליך כל העסקים ולעסוק רק בזה גם במקום ספק רחוק מאד. ושומר ישראל לא ינום ולא ישן, [תהלים קכא, ד] וכימי עולם יגונן עליהם כצפרים עפות. [ישעיהו לא, ה]

ידידו, מצפה לתשועת ד' על עם קדשו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. דר"ח - דראש חודש
5. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
6. ידי"ן - ידידנו
7. הרה"ג - הרב הגאון
8. כו' - וכולי (וכן הלאה)
9. מו"ה - מורנו הרב
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

11. ח"ב – חכם באשי
12. פעה"ק – פה עיר הקודש
13. שלו' – שלום
14. ח"ו – חס ושלום
15. אחב"י – אחינו בני ישראל
16. בעז"ה – בעזרת השם
17. כת"ר – כבוד תורתו
18. כ"ת – כבוד תורתו
19. שיהי' – שיהיה
20. למע"ה – למעלה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקיח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' דראש חודש אדר שני תרע"ג - יפו **נמען:** הוועד הכללי ביפו

לאור הידיעה על פרעות מתוכננות, הרב קוק דורש לכנס את הוועד מיד, ישלא לאחר אפילו שעה', כדי להתייעץ מה לעשות.

עיקרי הדברים

- כינוס דחוף נגד פרעות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ב' דר"ח[4] אדר ב' תרע"ג[5].

כ'[6] הועד הכללי, [הוועד הכללי של יהודי יפו] פעה"ק[7] ת"ו, שלו'[8],

כעת בא אלי אדם בר סמכא, [אדם נאמן (ארמית)] והגיד לי בבירור שנודע לו, שהערבים מתכוננים פה לעשות פרעות ביהודים. אדרש לקרא מיד אסיפת הועד, שלא לאחר אפילו שעה אחת, וג"א[9] בל"נ[10] אבא לאסיפה, להתיעץ אם צריכים לעשות איזה דבר ומה לעשות.

להשיבני מיד ע"י[11] מוכ"ז[12], ולמע"ה[13] שלא לאחר ולעכב אפילו שעה קטנה. ושומר ישראל יגונן [על פי תהלים קכא, ד] על עמו מכל צריו.

בכבוד גמור ועינים נשואות לתשועת ד',

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. דר"ח - דראש חודש
5. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
6. כ' - כבוד
7. פעה"ק - פה עיר הקודש
8. שלו' - שלום
9. וג"א - וגם אני
10. בל"נ - בלי נדר
11. ע"י - על ידי
12. מוכ"ז - מוסר כתב זה
13. ולמע"ה - ולמעלה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקעב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו מנחם אב תרע"ג **נמען:** ועד רחובות

הרב קוק תומך בשמירה העברית ובשאלת הפועלים, אבל אין להפוך את השמירה לחילול שבת ויום טוב קבוע. רק במקרה של התנפלות גויים יש היתר כדין. בזמן שקט, חילול שבת קבוע - 'חלילה לא תהא כזאת בישראל'.

עיקרי הדברים

- תמיכה בשמירה העברית.
- בלי חילול שבת בשמירה.
- היתר רק בסכנה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ט"ו מנ"א[2] תרע"ג[3]

לכבוד הועד הנכבד ברחובות ת"ו[4], שלו'[5] וברכה,

ועד נכבד, ממעמקי לבבי אדבר דברי אלה. ע"ד[6] השמירה. [השמירה העברית במושבות, שאורגנה בידי ארגון "השומר" במקום שומרים ערבים] הנה לא נכחד מכבוד הועד, שהנני מחזיק בעיקר המגמה של שמירה עברית, ושאלת התרבות הפועלים מאחב"י[7] באה"ק[8] היא תמיד מעסקת אותי באהבה, אבל חלילה חולין היא לנו שיחד עם השמירה העברית נעשה חילול שבתות וימים טובים לדבר של הפקר. ע"כ[9] הנני דורש מכבוד הועד, שיתאמץ נא בכל עז שלא תהי'[10] שום הדרכה של חילול שבת ויו"ט[11] בהשמירה, ויעמידו את השמירה באופן כזה שלא תעשה על ידה שום העברת הדת, חלילה, רק בפרטים היוצאים מן הכלל כמו ח"ו[12] במקרה של התנפלות מצד הגויים, שאז ישנם דרכי היתר והרי הם ככל השאלות שבדין תוה"ק[13].

אבל לעשות למדה קבועה לחלל את שוי"ט[14] [את השבתות וימים הטובים] בעיירותינו שבא"י[15] בזמנים של שקט, חלילה לא תהא כזאת בישראל. וצור ישראל ישמור את עמו ואת נחלתו, ויפרס עליהם את סוכת שלומו, וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עלינו ויראו ממנו. [דברים כח, י]

בתקותי שכבוד הועד יתקן את הדבר בתכלית השלימות, כראוי לעדה קדושה ואשר באה"ק ביחוד, הנני חותם בברכה ורגשי כבוד נעלים,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
4. ת"ו - תבנה ותכונן
5. שלו' - שלום
6. ע"ד - על דבר

7. מאחב"י - מאחינו בני ישראל
8. באה"ק - בארץ הקודש
9. ע"כ - על כן
10. תהי' - תהיה
11. ויו"ט - ויום טוב
12. ח"ו - חס ושלום
13. תוה"ק - תורתנו הקדושה
14. שוי"ט - שבתות וימים טובים
15. שבא"י - שבארץ ישראל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרסז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ראש חודש אדר תרע"ד - יפו **נמען:** מרכז ועד התאחדות המושבות ביהודה

תודה על החוברות 'השקפת העיתונות הערבית על הישוב', שיעזרו 'להישמר מאבני נגף'. מגמתנו היא להביא שלום וברכה לעולם - 'ונברכו בך כל גויי הארץ'.

עיקרי הדברים

- תודה על החוברות.
- שליחות של שלום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], א' דר"ח[4] אדר, תרע"ד[5]

לכ'[6] מרכז ועד הפועל להתאחדות המושבות ביהודה, שלו'[7] רב.

הנני מביע בזה לכ' המרכז הנכבד את רגשי תודתי על החוברות המועילות "השקפת העתונות הערבית על הישוב". [חוברות שתרגמו לעברית את מה שנכתב בעיתונות הערבית על היישוב היהודי] ישר כח על הפעולה היקרה הזאת, שבטח תהי'[8] בע"ה[9] לעזר להמהלך של שאיפותינו הגדולות, ולפעמים לנר מאיר על דרכנו להשמר מאבני נגף.

ואני תפלה, שתצליחו בדרככם זה ובתוצאותיו לטובה, וראו מהרה כל עמי הארץ, כי שם ד' נקרא עלינו, ושמגמתנו כתעודתנו הגדולה היא להביא שלו', אושר וברכה בעולם, כברכת אברהם: "ונברכו בך כל גויי הארץ - ובזרעך". [בראשית כח, יד]

בכבוד נעלה וברכת חזוק ידים,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. דר"ח - דראש חודש
5. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
6. לכ' - לכבוד
7. שלו' - שלום
8. תהי' - תהיה
9. בע"ה - בעזרת השם

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרצח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד תמוז תרע"ד - יפו **נמען:** הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל

בעקבות 'השערורייה הנוראה' שעשה ערבי במקום השחיטה, הוסכם לעכב את השחיטה עד שהשוחטים יהיו בטוחים. הרב קוק מבקש שגם הספרדים יעכבו, ושיש להפריד את הגויים מהשחיטה לגמרי.

עיקרי הדברים

- עיכוב השחיטה.
- הרחקת גויים מהשחיטה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ד תמוז תרע"ד[4]

ידי"נ[5] הרה"ג[6] כו'[7] מוהרר"ב[8] עוזיאל [הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, החכם באשי של יפו] נ"י[9], ח"ב[10] פעה"ק[11] ואגפיה ת"ו, שלו'[12].

בדבר השערוריה הנוראה שהיתה במקום השחיטה, ע"י[13] הערבי, הסכמנו לעכב השחיטה עד שנהי'[14] בטוחים שאין פחד מות להשובי"ם[15], ולמע"ה[16] נבקש את כ'[17] שיעכב גם מצדו ולא ישחוט שום בר ישראל עד יתוקן הענין הנורא הזה. ובכלל חובה להשתדל כעת להפריד את הגויים ממעמד השחיטה לגמרי.

והנני בזה ידידו, המצפה לתשועת ד' על עמו מלחץ אויב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

אנכי עומד על פרק הנסיעה בע"ה[18] בשביל עניני כשרות הכרמים שקשה לדחותם. ע"כ[19] לא אוכל לקבל את עסקו של ה"ר[20] לוי נ"י, הנ"ל[21]

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. הרה"ג - הרב הגאון
7. כו' - וכולי (וכן הלאה)
8. מוהרר"ב - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ב (כגון בנימין / ברוך / בצלאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. נ"י - נרו יאיר
10. ח"ב - חכם באשי
11. פעה"ק - פה עיר הקודש
12. שלו' - שלום
13. ע"י - על ידי
14. שנהי' - שנהיה

15. להשובי"ם - להשוחטים והבודקים
16. ולמע"ה - ולמעלה
17. כ' - כבוד
18. בע"ה - בעזרת השם
19. ע"כ - על כן
20. ה"ר - הרב רבי
21. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקסא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז סיון תרע"ט **נמען:** מרדכי מאהל (חותן), בשם ועד המחאה נגד הפרעות

הרב קוק אינו יכול להשתתף בגלל מצב בריאותו, אבל שולח ברכה לוועד על עוררו את 'עברת הקודש' של יהודי בריטניה נגד הרוצחים. 'ישמע קול שועת דמי אחינו הנקיים', ותפילה לנקמת דם עבדיו.

עיקרי הדברים

- אינו יכול להשתתף.
- ברכה לוועד המחאה.
- זעקה על דם הנרצחים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ז סיון עטר"ת[2].

לכ'[3] ידידי חותני הרב הנכבד מר מרדכי מאהל נ"י[4].

שלו'[5] רב.

את בקשתו הנכבדה בשם הועד המצומצם של המחאה נגד הפרעות [מחאה בלונדון על הפוגרומים ביהודי אוקראינה] [ופולין אחרי מלחמת העולם הראשונה] קבלתי, מאד חפצתי להשתתף בדבר מצוה גדולה וכללית כזאת. אבל אנוס אנכי מצד מצב הבריאות שלי, והנני מוסר בזה לכבוד הועד את רגשי הודתי וברכתי היוצאת ממעמקי לבבי על מפעלם הגדול לעורר את רגשי הזעם ועברת הקודש של כללות אחינו בני ישראל יושבי בריטניה, נגד רשעי ארץ הרוצחים הטמאים והמסואבים, ירימו נא אחינו את קולם קול עז, ישמע קול שועת דמי אחינו הנקיים הנשפכים על לא חמס בכפיהם [איוב טז, יז] מסוף העולם ועד סופו, יחרדו שמים וארץ מקול זעקת שברנו הגדול כים.

ותפלתנו לאל נקמות שיקום נקמת דם עבדיו [דברים לב, מג] מיד גוי נבל וקרן עמו ירים לשם ולתהלה ולתפארת בהר מרום ארץ חמדתו, ויראו שונאינו ויבושו, המה ילבשו בשת ועלינו יציץ נזרו. [על פי תהלים קלב, יח] התאזרו בגבורה בני גוי קדוש שומר אמונים, וצור ישראל יכונן מעשה ידיכם לטובה ולברכה, כנפשכם היקרה, ונפש המיצר בצרת עמו ומצפה לתשועתו בקרוב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. לכ' - לכבוד
4. נ"י - נרו יאיר
5. שלו' - שלום

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אכה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: חול המועד פסח תר"פ - ירושלים **נמען:** הספד בלוויית הרוגי פרעות תר"פ

אין מספידים במועד, אבל המאורע הנורא - פראי אדם שהתנפלו על נקיים בעיר הקודש בזמן חירותנו - דורש בינה. הרב קוק ביקר את הרב מטלי, זקן מעל שמונים, שהוכה בדרכו לכותל. המאורע הוא כ'חותם' שעדיין פועל ואי אפשר לקראו. 'בדמייך חיי' נאמר על דם פסח - יהדות כללית - ועל דם מילה - יהדות פרטית; תחיית החול 'ככל הגויים' קיבלה עתה אות בשני הדמים.

עיקרי הדברים

- הספד במועד.
- הרב מטלי שהוכה.
- המאורע כחותם.
- דם פסח ודם מילה.

נוסח האגרת עם ביאור

[חוה"מ[1] פסח תר"פ[2]]

רבותי! מתי מספר אנחנו פה אבל הרי אנו כקהל גדול, שהיה בלי ספק מתאסף ללוית הקדושים האלה. [הרוגי מאורעות תר"פ, הפרעות בירושלים בחול המועד פסח תר"פ (אפריל 1920)] אנוסים אנחנו. וגם שורת ההלכה מונעת אותנו מלהספידם [אין מספידים בחול המועד] כראוי ועליהם נאמר: אשריהם שלא נספדו - כהלכה כקהל גדול אנחנו כי שלוחי צבור אנחנו, לא אנחנו אלה העומדים פה היום הבוכים אותם כאן, - כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף בנו ה'. [על פי ויקרא י, ו] - אין אנו מספידים היום, אבל המאורע הנורא הזה דורש הוא בינה מיוחדת לעמוד עליו. אינינו יכולים לבוא לידי בירור בינה זו, של ערך המאורע הנורא והאיום הזה, של מעללי פראי אדם שהתנפלו באה"ק[3] ובעיה"ק[4] במועד שמחתנו בזמן חרותנו על אנשים נקיים וצדיקים, - הנה הייתי היום לבקור חולים אצל הרב, ר'[5] מטלי, את הזקן הצדיק והקדוש הזה, למעלה משמונים, הכו הפראים הרשעים האלה בלכתו לשפוך שיח לפני הכותל המערבי הכה ופצוע! - המאורע, החתים לנו בחותם דם נקיים אותנו הספד על הרוגי מהומות תר"פ, נאמר בשעת הלוית ההרוגים בחוה"מ[6] פסח. או"ח[7] תקמ"ז ס"א. ואת עיר קדשנו, כחותם הוא לנו - אשר עודנו רב פעולתו, ולא נתן לקרוא לא בו בעצמו מפני שאותיותיו הפוכות ולא במכתב שהוא חתום עליו, מפני שכלי החותם עודנו מונח ופועל עליו, רק אחרי שהחותם יוסר אז נוכל לקרא אותו להכירו ולהבינו.

- בשני פרקים אנו קוראים את הפסוק: בדמיך חיי. [יחזקאל טז, ו; נאמר בהגדה של פסח ובברית מילה] בליל התקדש חג בסדר של פסח ובעת הכנסה בברית מילה. אלה הם דם פסח ודם מילה. בדמים ובמס"נ[8] מיסודנו נחתמנו על יהדותנו בכל זמן קיומנו, בימי חסננו הלאומי [בימי עוצמתנו הלאומית] ובנודנו אח"כ[9] מגוי לגוי ממלכה לעם אחר, בדם יהדותנו הפרטית שהוא דם המילה, ובדם יהדותנו הכללית שהוא דם הפסח, עשרת השנים האחרונות התחילה לנו תקופת התחייה החדשה, בדרך חול של ככל הגוים בית ישראל,

[יחזקאל כה, ח] ונצטרפו אליה קלי דעת החושבים ומשפיעים שרק בדרך זה בלבדו נבוא לבנות את בנין האומה בארצה, עתה והיה לנו הדם הזה לאות: בדמיך חיי, בשני הדמים, דם פסח ודם מילה בדמיך חיי.

---

1. חוה"מ - חול המועד
2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
3. באה"ק - בארץ הקודש
4. ובעיה"ק - ובעיר הקודש
5. ר' - רבי
6. בחוה"מ - בחול המועד
7. או"ח - אורח חיים
8. ובמס"נ - ובמסירות נפש
9. אח"כ - אחר כך

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אכו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (ניסן תר"פ) - ירושלים **נמען:** שר המושבות, לונדון (מברק)

בימים רביעי עד שישי באפריל היה פוגרום בירושלים: מעל מאתיים פצועים, חנויות ובתים נשדדו, בתי כנסת וספרי תורה נשרפו, קברים נהרסו ונשים עונו. הרב קוק מבקש ועדת חקירה, עונש מיידי לפורעים ומשמר לעתיד.

עיקרי הדברים

- תיאור הפרעות.
- ועדת חקירה.
- עונש ומשמר.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלם ת"ו[2]. יום לחדש תר"פ[3] שר השרים לונדון. [מברק לשר המושבות בלונדון] ברביעי חמישי וששי אפריל, פאגראם נגד היהודים קרה בירושלם, [פרעות תר"פ בירושלים, בחול המועד פסח (אפריל 1920)] בעיר הקדושה העתיקה מרכז המהפכה. יותר ממאתים פצועים יהודים, הרבה דם נקיים נשפך, חנויות יהודים ובתים נשדדו, בתי כנסיות ספרי תורות נשרפו, קברים נהרסו. נשים עונו. העלבון החמס גדול מאד. אנו מבקשים למהר מינוי ועידה מיוחדה לדרישה וחקירה, לענוש תיכף את החוליגאנים [הפורעים] הפושעים להעמיד משמר נגד מקריים כמו אלו בעתיד, המעליב ארץ הקדושה עיר הקדש, וגורם אי אמון להנהגת הממשלה הבריטית שאנו עומדים תחת חסותה.

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אמה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט תמוז תר"פ **נמען:** ר' יעקב צבי סיזלמאן

הרב קוק שמח שגם זקני הדור חשים את אור הישועה במינוי 'השר הגדולי' (הרברט סמואל). אבל אין לבטל את הצומות עד שייבנה המקדש, וגם כי דם ישראל נשפך עכשיו באופן נורא; נשתתף בצערם בצומות ובאותה עת נרומם את קרן הקודש בארץ.

עיקרי הדברים

- שמחה במינוי הנציב.
- הצומות לא יבוטלו.
- השתתפות בצער ישראל.

נוסח האגרת עם ביאור

יט תמוז תר"פ[1] לר' יעקב צבי סיזלמאן - אחדשה"ט[2] באה"ר[3]

מכתבו היקר קבלתי, ורגשות ששונו בתשועת ה' אשר הפליא לעשות עמנו ביסוד גאולתנו, במנויו העליון של אחינו השר הגדול [מינויו של הרברט סמואל, יהודי, לנציב העליון הבריטי בארץ ישראל] שליט"א[4], מלאה את לבבי שמחת לב, בראותי כי גם זקני הדור מרגישים וחשים את אור הישועה. וזהו סימן יפה לבית ישראל ותחיתו. אמנם במה שנוגע לשאלת הצומות, [האם לבטל את צומות החורבן, כגון י"ז בתמוז ותשעה באב, משהחלה הגאולה] חושב אני כי עד אשר יכונן ה' את בית מקדשנו החרב לעינינו, בהר מרום הרים, לתפארת לעיני כל העמים, אי אפשר לנו לבטל אותם. ונקוה כי כאשר החל צור ישראל את ישועתו ביחש לתשועתנו הכללית בנוגע לארי"ק[5] בכלל. כן יאר עינינו ג"כ[6] בתשועת בנין בית מקדשו. וישלח לנו משיח צדקנו בגאולה שלמה, להושיע את כל עם ה' הנדחים בין זאבי ערב, [על פי חבקוק א, ח; הכוונה לפרעות ביהודי מזרח אירופה באותן שנים] שדמם הולך ונשפך בעוה"ר[7] גם כעת באופן נורא ואיום. וכאשר יאיר לנו באור ישועתו הכוללת יהפכו הצומות כלם לששון ולשמחה [על פי זכריה ח, יט] ולמועדים טובים, ואור הישועה הגמורה, ופאר משיח צדקנו ובנין בית מקדשנו יבאו לנו, ע"י[8] מה שלא נשכח את בית אלקינו ואת אחינו כלם כל עם ה' הנתון במצר. ונשתתף בצערם ויגונם ע"י צומי תעניותינו כמאז. ויחד עם זה נתאמץ לרומם בארצנו הקדושה, את קרן הקדש, ברוח טהור, מלא אמונת אמן בדבר ה' הנאמן לעולם, ובהודות להי' על חסדו ואמתו.

והי'[9] זה שלו'[10] וכו'[11].

1. תר"פ – השנה תר"פ (1919/1920)
2. אחדשה"ט – אחרי דרישת שלומו הטוב
3. באה"ר – באהבה רבה
4. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. לארי"ק – לארץ הקודש
6. ג"כ – גם כן

7. בעוה"ר – בעוונותינו הרבים
8. ע"י – על ידי
9. והי' – והיה
10. שלו' – שלום
11. וכו' – וכולי (וכן הלאה)

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אעב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט מרחשון תרפ"א **נמען:** אל כל בית ישראל ובייחוד לאיכרים ולכורמים

'דגל ירושלים' הורם בשעת הצהרת בלפור: יש כוח כביר בתחייה החילונית של 'ציון', שמטרתה המדינה, אבל בלי אור הקודש לא תגיע לתעודתה, ומגמת הקודש אינה רק המדינה אלא 'כסא ה' אשר בירושלים'. עכשיו העולים הצעירים, שאין להם כלום מלבד אהבת הארץ וכוח שריריהם, צריכים עבודה: 'וחי אחיך עמך'. האיכרים חייבים לקבלם כפועלים קבועים, 'בלא אמתלאות'. עם העין הטובה לשכנינו הערבים, 'שלא להתעלם מבשרנו', בפרט מפליטי חרב.

עיקרי הדברים

- ציון וירושלים.
- קליטת העולים.
- עבודה עברית במושבות.
- עין טובה לערבים ואחריות לאחים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] י"ט חשון תרפ"א[2].

אחינו היקרים, כל בית ישראל הגוי כלו. דגל ירושלים הורם [תנועת "דגל ירושלים", שהרב קוק ייסד בלונדון בתרע"ח] באותה שעה, אשר המטרה המדינית של ציון הגיעה כמעט להמדרגה החשובה שהיא עומדת בה עכשו. באותו הפרק של מתן הדקלרציה [הצהרת בלפור] על ידי הממשלה הבריטית, ראינו אז עין בעין שהתכונה החלונית של בנין האמה ותחיתה בארצה כובשת לה את דרכה בחיים, התעמולה רבה וגדולה, והאידיאלים החלונים מקסימים, וטבעו של עולם צריך להם, וכל לב רגש מוכרח הוא להודות שכח כביר ורב טוב צפון בהתחיה החלונית שלנו הדוגלת בשם "ציון" שמטרתה הוא: המדינה היהודית בארץ האבות. אבל מעבר מזה, נוכחנו לראות שכמה שיצליח החול במצעדיו איננו כלל עלול לבוא לתעודתו, אם לא יופיע אור הקדש בתכונה רוממה ויאיר את כל מחשביו. ואור הקדש הוא בא מתוך הכרת הקדש שלנו, מתוך התביעה האלהית הפנימית אשר בנשמת ישראל, מתוך אור ישראל וקדושו שהוא אור העולם ומלואו. והמגמה האחרונה של הקדש, אינה רק המדינה!, כי"א[3] כסא ה' אשר בירושלים, "כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו" [ירמיהו יז, יב] ובעת אשר על נהרות בבל ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון [תהלים קלז, א] כאשר לבנו נשבר.

ועתה השעה באה, ואנו, כלומר, יושבי הארץ מלפנים, הננו קרואים למעשה. לעזרת אחים שהיא עזרתנו, עזרת הגוי כלו בסוס חסננו כבודנו בארץ ובעולם. והנה המהגרים הללו, [החלוצים של העלייה השלישית, שהגיעו אז לארץ] רובם צעירים אשר אין להם כל, כי אם נפשם הנלהבה באהבת ארץ אבות וכח שריריהם המוצקים, הנכונים לעבודה. ועתה כמה חובה כפולה ומכופלת היא על ישובנו כלו, וביחוד עליכם אחינו האכרים והכורמים אשר על אדמת הקדש, אשר התאזרחתם בארץ ונוטעתם עליה. עכשיו

הגיע הזמן להחלץ חושים [להזדרז] כלנו, בעד העבודה העברית, עתה בא התור של "וחי אחיך עמך", [ויקרא כה, לו] ביחש לנתינת עבודה בכל מקצעות המשק שלנו בישובנו כולו בכל מלא רחבו והקיפו. אורות קס'. קולי אליכם, אחים חביבים אכרינו וכורמינו! ממעמקי לבבי אקרא אליכם: התרוממו בנפש נדיבה ברוח מתנה, לקראת אחינו אלה. לעומת אורחינו החביבים, כחות החיים הרבים, שבהם אוצר חיים גנוז לבנין עמנו וארצנו לקוממיותנו העתידה בארץ אבות, עת לעשות הוא לנו [על פי תהלים קיט, קכו] השעה הגדולה הזאת. נקדם נא באהבה את אחינו החלוצים, קחו נא אחים, את אחינו הבאים מחדש, את הצעירים וגם את הבאים בימים העומדים הכן לעבודה, לפועלים קבועים במושבות. העבודה הישראלית, מכרחת היא להיות עכשיו עולה כפורחת בארצנו הקדושה.

כל מניעה שבעולם אסור לה, להיות חוצצת בינינו ובין חובת הקודש הזאת. עלינו לזכור מה היא חובתנו הכוללת לעמנו ולארצנו בעת חיה. [בעת הזאת (על פי בראשית יח, י)] עלינו לזכור כמה אוצרות סגולה ישנם בין צעירי אחינו הללו, שיהיו לברכה ולתהלה בארץ. עלינו לחזק ולאמץ את כחם ואת רוחם של המהגרים הללו, בכל קרוב ובכל אמוץ. וההתקרבות היותר גדולה, והיותר כשרה, ויותר מועלת ומביאה למטרה הרצויה היא רק זאת: נתינת עבודה בעין-יפה, בלא אמתלאות בלא השתמטות. שאלת היום היא לנו עכשיו, שאלת העבודה העברית ועם כל העין הטובה שאנו נוהגים בה ביחש לבני גזענו ושכנינו יושבי הארץ הערבים, עלינו לזכור שלא להתעלם מבשרנו, במדה כפולה, של חובת אחים, ושל חובת בנין העם על אדמתנו, של חובת אהבת גרים, פליטי-חרב, הבאים אל חק אמם לציון, להסתר מחמת פראים, וקנאת אויבים, אכזרים כחיתו טרף. שאו ידיכם קדש, אחים יקרים, אכרינו וכורמינו. אשר על אדמת קדשנו. החיו את נפשות מהגרינו היקרים, הבאים להאחז בארץ חמדה. הרימו נס של עבודת-אחים, עבודת ישראל, על אדמת ישראל. וצור ישראל, ירים מהרה נס לגוים, ונדחי ישראל יכנס מארבע כנפות הארץ. [ישעיהו יא, יב] וירום קרן לעמו על אדמת קדשו וחבל נחלתו לעולמים.

כנפשכם היקרה, ונפש אחיכם, ועבדכם הנאמן

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. כ"א - כי אם

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ראה כרך ד', אגרת אקח **נמען:** –

אגרת כפולה - ראה כרך ד', אגרת אקח.

נוסח האגרת

אגרת זו מופיעה בספר פעמיים. הנוסח שלה מובא בכרך ד', אגרת אקח: לאגרת אקח.

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' אייר תרפ"א **נמען:** ד"ר אידר (ועד הצירים)

הודעתו שיש שקט במושבה ושהשמירה מספיקה לא הניחה את דעתו: 'יכול מאד להיות שהשקט... הוא שקט שלפני הסער'. אחרי הניסיונות המרים, יש לשלוח צבא כפי שהמושבה ביקשה, 'יפה רגע אחד קודם'.

עיקרי הדברים

- שקט שלפני הסער.
- דרישה לצבא במושבה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. יום ה' לחדש אייר שנת תרפ"א[2] האדון ד"ר[3] אידר כאן

אדוני הנכבד, קבלתי את מכתבו, ולצערי לא הניח כלל את דעתי, בזה שמודיעים ששורר שקט גמור במושבה, ושהשמירה מספיקה, יכול מאד להיות שהשקט השורר הוא שקט שלפני הסער, [זמן קצר לאחר פרעות תרפ"א ביפו ובמושבות] ואחרי הנסיונות המרים, שפגשנו כבר, נכוחים אנו למדי, לדעת, שהשמירה המספיקה איננה כלום, וביחוד בשעה שהמושבה מבקשת להגין עליה. רק בצבא אין אנו יוצאים ידי חובתנו להנפשות הנמצאות במצב של סכנה ופחד במושבה ההיא. כ"א[4] במלאותנו את בקשתם, יפה רגע א' קודם. [כל רגע מוקדם עדיף]

ואם לא נמלא את זאת, במה נכפר את פנינו אח"כ[5], חלילה, בעת התחולל איזה דבר, ואחכה לתשובת אדוני על דברי, והנני דו"ש[6] בכבוד רב

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. ד"ר - דוקטור
4. כ"א - כי אם
5. אח"כ - אחר כך
6. דו"ש - דורש שלום

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו אייר תרפ"א **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

כחודש לא קיבלו ממנו שום ידיעה, ואינם יודעים היכן הרצי"ה. על מה שעבר בארץ (פרעות יפו): 'לא נפל רוחנו בקרבנו', כי המעצורים רק מעוררים לפעול; הלב הומה על החללים, אבל 'בדמייך חיי' יתקיים 'בכפלי כפלים'. אף שההגירה נעצרה, לבן כתושב הארץ לא יהיה עיכוב. הרב קוק מבקש מברק.

עיקרי הדברים

- דאגה לבן.
- פרעות תרפ"א.
- 'בדמייך חיי'.
- עצירת ההגירה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ט"ו אייר תרפ"א[2]

בני מחמדי [הרצי"ה, ששהה אז בשליחות באירופה] שליט"א[3] הנה זה כחודש ימים אשר לא קבלנו ממך שום ידיעה, ולא ידענו גם באיזה מקום, עיר ומדינה הנך נמצא כעת. התוכל לשער את צערינו הגדול, השי"ת[4] ישמחנו מהרה בבשורות טובות מאתך ומכלל עם ד'. ממה שעבר פה [פרעות תרפ"א ביפו ובמושבות, שבהן נרצחו עשרות יהודים] ודאי כבר ידוע לך, אין חדוש אם עשו הדברים רושם מרעיש בעולם, ואנו פה עומדים ומצפים לחסדי צור ישראל ומושיעו, לא נפל רוחנו בקרבנו, כי ידענו ברור כי סוף כל סוף צעדי התחיה והפדות הולכים הם ונכרים, וכל המעצורים שבעולם אינם כי"א[5] מורים דרך ומעוררים את המחשבה לעבוד ולפעול, ובד' נעשה חיל והוא יבוס צרינו. [תהלים ס, יד] וגם אתה יקירי מרחוק לא תצטער יותר מדאי, אמנם הלב הומה והכאב עצום על חללי אחינו הקדושים אשר נפלו בידי מרצחים, אבל סוף כל גם מהמכה הזאת תתוקן רטיה, והפתגם הקדוש של בדמיך חיי [יחזקאל טז, ו] יקויים כאן בכפלי כפלים משל אשתקד [מפרעות תר"פ בירושלים בשנה הקודמת] בע"ה[6], נא לרחם עלינו ולשמחינו בידיעה משלומך, במוקדם היותר אפשרי, ואם אפשר בטלגרמא מה טוב. נקוה שלא תתעכב הרבה עוד, ותקדים בכל אופן נסיעתך בע"ה, אשר אע"פ[7] שנתעכבה עכשיו ההגירה, [לאחר הפרעות הפסיק הנציב העליון זמנית את העלייה] מ"מ[8] נבטח בע"ה כי בעדך לא יהי'[9] עיכוב בהכניסה בתור בן א"י[10] מקודם, וגם כל עיקר העיכוב הננו מקוים שיוסר מהרה בע"ה.

הנני כופל את דברי ובקשתי רחם נא עלינו ומהר להודיענו מכל אשר עמך לטובה. ב"ה על החוה"ש[11] אשר עם כולנו, ועם כל יקירינו, פה. ביפו ובפ"ת[12].

ת"ל[13] הפודה ומציל ושומר עמו ישראל ישמר את כל צאן מרעיתו מכל צר ואויב, ויוליכנו קוממיות לארצינו [מתוך ברכת "אהבה רבה"] באור גאולה וישועת אמת, בב"א[14] אביך מצפה אשרך כה"י[15]

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. השי"ת - השם יתברך
5. כ"א - כי אם
6. בע"ה - בעזרת השם
7. אע"פ - אף על פי
8. מ"מ - מכל מקום
9. יהי' - יהיה
10. א"י - ארץ ישראל
11. החוה"ש - החיים והשלום
12. ובפ"ת - ובפתח תקוה
13. ת"ל - תודה לא-ל
14. בב"א - במהרה בימינו אמן
15. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: אייר תרפ"א - ירושלים **נמען:** הרב נתן מאוכצקי

הכסף שנשלח לפליטים שבאו מהגולה לא יחולק בחיפזון, כי אז יבואו הנתמכים בוועדים הקיימים והתועלת תהיה קטנה. הרב קוק יחקור על יחידים ומשפחות שאינם נעזרים בתמיכות המפורסמות, כדי לתת להם בסיס למסחר או לעבודה; בינתיים הכסף בבנק. בתוספת: הפרעות היו נוראות, 'אבל... מעז יצא מתוק', וכעת שקט בירושלים וביהודה, והגליל עוד צריך רחמים.

עיקרי הדברים

- תמיכה מושכלת בפליטים.
- עזרה שתיתן בסיס.
- אחרי הפרעות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלים ת"ו[2], אייר תרפ"א[3]

ידידי הרה"ג[4] היקר מו"ה[5] נתן מאוכצקי נ"י[6]

קבלתי את מכתבו היקר ושמחתי לדעת משלומו הטוב, וע"ד[7] שלו'[8] אמו הרבנית ובנותיו חקרתי וכ"ה שלו' להן. כמו כן קבלנו את הסכום הנשלח עבור פליטי אחינו הבאים מארצות הגולה. [פליטים מן הפרעות ביהודי אוקראינה ומזרח אירופה] אבל אין אני חפץ לחלק את הכסף בחפזון. כי אם אפרסם ע"ד[9] התמיכה, יבאו הנתמכים ע"י[10] הועדים הקיימים, ותהי התועלת קטנה ואינה ניכרת. ע"כ[11] חושב אני לחקור ע"י אנשים נאמנים, על יחידים או משפחות שאינם יכולים להעזר ע"י התמיכות המפורסמות, ונשתדל שהתמיכה תהי'[12] באופן שיתן אפשרות להנתמכים להתחיל באיזה מסחר או עבודה או להתכונן לאיזה מעמד שיביאם לעמוד על איזה בסיסן. וכבר שלחתי מכתבים לדרוש את המצב של הגולים, בערי הקודש ובמושבות. פה בירושלים מעטים השנה עומדים במצב כזה.

אמנם מחכים אנחנו למהגרים חדשים, ובאין ספק שימצאו כאלה שיהי'[13] הצורך לתמוך בהם באופן צנוע. לעת עתה הנחתי את הסכום בבנק, עד אשר יחקר פה תוכן התמיכה.

והנני מברך בזה את אחינו הנדיבים על טוב לבבם ושוכן ציון ימלא לטובה כל משאלותיהם, ונזכה כולנו יחד לראות בתשועת עמנו בגאולה שלמה בשוב לציון גאולים בשמחת עולם, והי'[14] זה שלו' כנה"י[15] ונפש ידידו דוש"ת[16] באה"ר[17]

הק' אברהם יצחק ה"ק

רמב"ם[18] מתנות עניים פ"י[19] ה"ז[20]. ["שמונה מעלות יש בצדקה... מעלה גדולה שאין למעלה ממנה: זה המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלואה... או ממציא לו מלאכה, כדי לחזק את ידו"] הפרעות היו באמת נוראות, [פרעות תרפ"א (מאי 1921) ביפו ובמושבות, שבהן נרצחו עשרות יהודים, ובהם הסופר יוסף חיים ברנר] אבל חוץ ממה שדואב לבנו על קרבנות הקדושים ד'

ינקום נקמת דם עבדיו, [על פי תהלים עט, י] הנה ראינו בעינינו מפלאות תמים דעים [איוב לז, טז] צור ישראל וגואלו ב"ה, אשר מעז יצא מתוק. [שופטים יד, יד] ומתוך המחשך הגדול הזה יצאה האורה של צמח ישועתנו, שתהי'[21] הולכת ומאירה כנכון היום, [משלי ד, יח] בעז"ה[22]. עתה ב"ה השלום והשקט שורר בעה"ק[23] ובמסיבי יהודה כולם. רק הגליל עדיין צריך הוא לרחמים, ונקוה לד' שמהרה גם המה יושעו בחסדי שומר ישראל לעד.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
4. הרה"ג - הרב הגאון
5. מו"ה - מורנו הרב
6. נ"י - נרו יאיר
7. וע"ד - ועל דבר
8. שלו' - שלום
9. ע"ד - על דבר
10. ע"י - על ידי
11. ע"כ - על כן
12. תהי' - תהיה
13. שיהי' - שיהיה
14. והי' - והיה
15. כנה"י - כנפשו היקרה
16. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
17. באה"ר - באהבה רבה
18. רמב"ם - רבי משה בן מימון
19. פ"י - פרק י'
20. ה"ז - הרי זה
21. שתהי' - שתהיה
22. בעז"ה - בעזרת השם
23. בעה"ק - בעיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' סיון תרפ"א **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

גלויה מוורשה הייתה 'כזריחת שמש' אחרי חודשים בלי ידיעה. 'הלב הציבורי מלא אומץ פנימי'. הגיע קונטרס הלכה מצבי יהודה רבינוביץ תאומים. בעניין השידוך: אם יכול לגמור אחת מארבע ההצעות (קאליש, וורשה עם הרב הוטנר, לונדון, ריגא) - שיגמור, והבחירה בידו; ואם לא - שלא יתעכב כלל בחוץ לארץ. 'היסוד על הכל בעדך הוא... לגמור ענין פרטי נכבד'.

עיקרי הדברים

- הגלויה מוורשה.
- אומץ ציבורי.
- ארבע הצעות - הבחירה בידו.
- לא להתעכב.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ח' סיון תרפ"א[2]

בני יקירי שליט"א[3] אחרי החכוי הארוך אשר השביע אותנו באחורו מכאובי נפש מרובים ממניעת מכתבך, [הרצי"ה שהה אז בשליחות בפולין ובאירופה] מאז בא לידינו הכרטיס ששלחת מהרכבת, הכתובה בי"ב ניסן. סו"ס[4] ב"ה שאורו עינינו בכרטיסך מווארשא אשר היתה לנו כזריחת שמש ישועה ומרפא ב"ה, אך אמנם לולא עמק צערינו על עיכוב הידיעה ממך, לא היתה ידיעה הקצרה הזאת, אחרי כ"כ[5] זמן, מספיקה כלל לישב את דעתנו, אך בהיותינו כ"כ מדוכאים מעיכוב המכתב ממך, היתה לנו הגלויה הקטנה שלך לאוצר ישועה תלי"ת[6]. והנה כל אשר עבר על עם ד' באי"י[7], בימים האחרונים [פרעות תרפ"א ביפו ובמושבות] הלא תדע מהעתונים, אמנם תקותינו חזקה כי לא יטש ד' את עמו, ויראינו אורות מני אופל. וזהרורי ישועה מתוך המחשכים.

ובכלל הלב הצבורי מלא ג"כ[8] אומץ פנימי, והופעה אדירה של עז קודש מוכרחת באיזה פנים להגלות, באיזה צורה ובאיזה תוכן, זהו דבר שצריכים אנו להאזר חיל מאוזר ישראל בגבורה, [על פי תהלים יח, מ, ומברכות השחר] לכוין את הלבבות ולהפנות את הרעיונות, להמבוקש היותר יסודי בע"ה[9]. ב"ה על החוה"ש[10] אשר עמנו ועם כל יקירינו באה"ק[11]. גם ידיעות קלושות באות מבני משפחתינו שי'[12] מהגולה, דרישות שלו'[13] עתיקות, בתקוה לטובה ולברכה, ומראגלי [מרגולי, עיירת הולדתו של הרב קוק בלטביה] נתקבל מכתב משלומם. ומכתב וקונטרס יפה מאד בהלכה מאלתר שליט"א, הוא צב"י[14] רבינוביץ תאומים בן הרב שליט"א, ועדיין לא מצאה ידי לרשום מפני הטרדא. ואתה יקירי כתוב נא. וגם החלט דבר ברור בע"ה ע"ד[15] ענייך הפרטים. אצלינו הוסכם בעה"י[16], שאם תוכל לגמור בקרוב איזה ענין נכבד מהמדוברים, [הצעות שידוך שעמדו על הפרק] דהיינו מקאליש או מווארשא עם הרב הוטנר, מלונדון או מריגא, אלה ארבעה ענינים אשר אנו יודעים. מובן בשיקול הדעת צריך לקרב את היותר הגון מכל

הצדדים, והבחירה העצמית, הלא רק בך ובנטיית לבבך היא תלויה בעה"י. איך שיהי'[17] אם תוכל לגמור יתן ד' להצלחה ולברכה, תגמור בכ"ט[18]. ונדבר אח"כ[19] ע"ד שובך בקרוב באיזה אופן ובאיזה זמן.

אבל אם ח"ו[20] אין לבך הולך אחר אחד מאלו, או איזה עכוב אחר מה שיהי', אז הננו מבקשים ודורשים ממך בני יקירי שלא תתעכב כלל וכלל בחו"ל[21], ותמהר בעה"י את באך הנה ודי יצליחך, ונקוה כי כל אשר עשית עד כה בעבודתינו הכללית תהי'[22] לנו לחומר לעבד בעה"י[23] תכנית עבודה מסודרת, לשם הענינים הנעלים והכוללים הקשורים כ"כ בלבבינו, בעבודת ד' ועמו, ברוממות דגל הקודש של תחייתנו הלאומית, בנשמת נשמתה מירושלים עה"ק[24] ת"ו[25] ברוחה ועז הדרת קדשה. איני חפץ כעת במכתבי זה לדבר הרבה ע"ד ענינים כלליים, שלא לסבך אותך יותר מדאי בעבודות הכלל, בשעה שלפי דעתינו היסוד על הכל בעדך הוא בראש וראשונה לגמור בע"ה. ענין פרטי נכבד. ודי יצליח.

הנה קבלתי את המכתב מהרב הוטנר נ"י[26] והפתעתי למצא בהיסח הדעת את שורותיך. הודיעני נא בפרטיות, מכל וכל, והי'[27] חזק ואמיץ [ו..ש] חיל למעשה ולפועל, בהחלטת המצב הפרטי שלך, בתכלית בנין בית בעה"י. והודיענו במוקדם. ואם יש צורך בידיעה טלגרפית לא תחשך ממני. ודי יעזרנו ע"ד כבוד שמו וישועתו. הנני כעת מקצר ועולה, וחותם בצפיה לרחמי שמים, כי מאור ישראל וקדושו עדי עד, אור חדש יגיה, ונכשלים יאזרו חיל, ובאור תורה ונר מצוה יגיה אור חדות עולם על כל נאות יעקב וישראל יעשה חיל, וממכון הקודש המקדש וההראל, קול ששון ושמחה ישמע בכל מרחבי תבל, והי' זה שלו' כנה"י[28] ונפש אביך מצפה אשרך ושכלולך בכל טוב סלה, למען ד' ועמו, ולמען נחלתו וכבוד שמו הגדול.

חותם בברכה מהר הקודש מירושלים

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. סו"ס - סוף סוף
5. כ"כ - כל כך
6. תלי"ת - תודה לא-ל יתברך
7. בא"י - בארץ ישראל
8. ג"כ - גם כן
9. בע"ה - בעזרת השם
10. החוה"ש - החיים והשלום
11. באה"ק - בארץ הקודש
12. שי' - שיחיה
13. שלו' - שלום
14. צבי"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
15. ע"ד - על דבר
16. בעה"י - בעזרת השם יתברך

17. שיהי׳ - שיהיה
18. בכ״ט - בכל טוב
19. אח״כ - אחר כך
20. ח״ו - חס ושלום
21. בחו״ל - בחוץ לארץ
22. תהי׳ - תהיה
23. בעה״י - בעזרת השם יתברך
24. עה״ק - עיר הקודש
25. ת״ו - תבנה ותכונן
26. נ״י - נרו יאיר
27. והי׳ - והיה
28. כנה״י - כנפשו היקרה